

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לקבלת גליון שבועי במייל: y.b.daskal@gmail.com

כל הזכויות שמורות ©

ביאור בינת החכמה על "משך חכמה"

מאת: יצחק בירך דסקל, טל: 052-7611435

בס"ד פרשת כי תשא-פרה תש"פ

ביאור חדש ועמוק בחטא העגל - פיסקא כ - כו

איך יתכן שבני ישראל שראו את הניסים במצרים, ועל הים, ומתן תורה, יזנחו הכל ויעבדו לעגל, ויאמרו שהוא העלם ממצרים

(יט) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידו וישבר את הלוחות וישבר אותם תחת ההר. הענין,

באריכות.

ואם תאמר, הרי גם באמונה הישראלית יש דברים גשמיים, שהרי קדושת ארץ ישראל יותר משאר ארצות, ושל ירושלים משאר מקומות, ושל המקדש יותר ממקום אחר, וכן קדושת כהן יותר מישראל וכדו', והרי בכל דיני התורה יש עצמים גשמיים, שהאחד קדוש מחבירו, והרי משה רבינו קדוש יותר מאחרים וכו'. באמת זה אינו נכון. כי אין שום דבר גשמי יותר קדוש מחבירו. אבל קדושת האחד יותר מהאחר, היא מפני התורה שמקדשת אותו, ולא מפני שהוא בעצמותו קדוש יותר.

ולכן מי שיעבור על מצות התורה, אחת דינו, בין לאדם הגבוה ביותר, ובין האדם השפל ביותר. ואפילו משה רבינו ע"ה, אין התורה מתייחסת אליו אישית כלל, ואינו מוזכר בתורה אלא כסרסור בלבד, למסור את התורה. ואמונה זו קשה מאוד להשיג, כיון שדל השכל להשיג מציאות כזאת, שהיא מחייבת המציאות, ואינה תלויה באף אחד, היינו הן הוא יתברך, והן התורה. והנה דור המדבר, למרות שראה את כל הניסים וקריעת ים סוף ומתן תורה כו', לא היה מסוגל עוד להשיג אמונה זאת, שאינה קיימת בשום דת. לכן השגתם באמונה הישראלית היתה, שמה רבינו ע"ה אינו סתם סרסור למסור את התורה, אלא שהוא כביכול מציאות אחרת מהם, וכעין מרכבה אלוקית בעל כוחות אחרים לגמרי מהם, ואינו בן אדם כמותם, ובכוחות אלו שיש לו עצמו קרע להם את הים, וכן כל הניסים עשה בכוחותיו העלאיים, והוא אמצעי בינם לבין בורא עולם הבלתי מושג, ודבקו במשה רבינו אישית, באמונתם, שעל ידי הדבקות במשה, הם דבוקים בה' יתברך, כי לא יכלו להשיג שיש מציאות אחת בעולם מחייבת, בלתי תלויה באף אחד, ולא יכלו להשיג שאפילו משה רבינו בן אדם כמותם.

[כ]

(לב), (יט) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידו וישבר את הלוחות וישבר אותם תחת ההר:

¹ על הפסוק (לב, יט) "ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידו וישבר את הלוחות וישבר אותם תחת ההר", יש לבאר, מדוע שבר משה את הלוחות, הרי עבדו לעגל מפני שמה לא היה, ועכשיו שבא משה, בודאי יעזבו את העגל וילכו אחרי ה'. ועוד, דוקא מפני שעבדו לעגל, היה ראוי לתת להם את הלוחות, להחזירם בתשובה, ומה ענין שבירת הלוחות בזה. וכדי לבאר ענין עמוק זה, מקדים המשך חכמה ומבאר כמה וכמה ענינים בכמה פסקאות. בראשונה מבאר בפסקא זו, איך יתכן שדור דעה, שראה את הניסים של ה' במצרים, ועל הים, והיה במעמד מתן התורה, יזנח את הכל וילך אחרי העגל. והוא פלא גדול מאוד. ועוד, איך אמרו על עגל, שעכשיו עשוהו, שהוא העלם ממצרים, והרי כל פתי מבין שהוא טפשות ואי אפשר לומר זאת על דור המדבר שקיבל תורה במעמד הר סיני.

ומבאר המשך חכמה, בהקדים, דבאמת מאוד קשה להשיג את האמונה של האומה הישראלית, לכן למרות שראו את כל הניסים וכו', עוד לא השיגו אמונה זו, דבכל הדתות, אמונתם תלויה בעצמים גשמיים, אבל התורה והאמונה, שהם עיקרי האומה הישראלית, אינם תלויים בשום עצם גשמי, כי אין מציאות התורה תלויה באף אחד רק בו יתברך שמו, שכמו שהוא יתברך מחייב המציאות, כך התורה היא מחייבת המציאות, ואינם תלויים בשום מציאות, וזה כונת חז"ל שאמרו דאורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, שאינם תלויים באף אחד, ומציאות התורה תלויה אך ורק במציאותו יתברך, וזה מושג עילאי מאוד. וכיון שלא השיגו כראוי אמונה זו, טעו, שגם האמונה הישראלית תלויה בעצמים גשמיים, אמצעים בין ה' להם, ולכן עשו עגל, להמשיך אליו את הקשר ממנו לבורא יתברך, חס וחלילה, כפי שיבואר

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לאמר זהו המרכבה לאלקות, וזהו המשגיח והמסבב כל הענינים בעולם, ולו עבדו וזבחו והקטירו, ורקודי הנפש ורתיחות הדם נתהוה ממושג מוחשי ונראה. והמה, כאשר ראו כי בושש משה, נפלו מאמונתם ובקשו לעשות להם עגל ולהוריד על הצורה ההיא רוח ממעל ולשפוט על זה כי הוא מרכבה לאלקות והוא המשגיח בעולם השפל, והוא העלם ממצרים, וזה היה גם חטא עגלי ירבעם, יעוין שם היטב למתבונן².

[כא - המשך]

המשך ביאור עומק טענת משה על ישראל שעשו את העגל, וביאור שאין שום קדושה מלבד עצמותו יתברך והתורה

ועל³ זה צווח משה ככרוכיא, האם תדמו כי אני ענין ואיזו קדושה בלתי מצות ה', עד כי בהעדר כבודי עשיתם לכם עגל, חלילה, גם

אלא בעל כוחות עליאים, והוא אמצעי מקשר בינם לה'. לכן כאשר בושש לבוא, פחדו להשאר בלתי דבר גשמי מקשר, "ולכך חתרו להם מסילות, לעשות צורות ודמיונות, או כונים למערכת שמים, לאמר זהו המרכבה לאלקות, וזהו המשגיח והמסבב כל הענינים בעולם, ולו עבדו וזבחו והקטירו, ורקודי הנפש ורתיחות הדם נתהוה, ממושג מוחשי ונראה". וזה כונתם שהעגל העלם ממצרים, היינו המרכבה האלקוית שבו.

[כא]

³ [כא - המשך] ועל פי המבואר בפסקא כ, מובן עומק מה שצווח משה רבינו ע"ה על ישראל שעבדו לעגל, דאין זה על זה שעזבתם את ה' והלכתם לעבוד עבודה זרה, אלא על דבר אחר, שדימיתם כי אני משה בעצמי ענין וקדושה עצמית בלי מצוות ה' והתורה, ולכן כאשר אני נעדר עשיתם תחליף לקדושה עצמית זו, ועשיתם עגל תחליף לי, ועל זה צווח, שחלילה לחשוב כן, אלא גם אני איש כמותכם, והתורה אינה תלויה בי שתחפשו תחליף לי, אלא התורה היא מציאות גם בלתי, וגם אם לא באתי היתה התורה במציאותה, בלי שינוי חלילה. והראיה על זה, שהרי כל שלושים ושמונה שנה שהיו ישראל נזופים, לא היה דיבור אל משה (מכילתא, בא, מסכתא

כי התורה והאמונה המה עיקרי האומה הישראלית, וכל הקדושות, ארץ ישראל וירושלים כו' המה פרטי וסניפי התורה, ונתקדשו בקדושת התורה, ולכך אין חילוק לכל עניני התורה בין במקום בין בזמן, והיא שוה בארץ ישראל ובחוצה לארץ [לבד מצות התלויים בארץ], וכן הוא שוה בין לאדם הגבוה שבגבוהים, משה איש האלקים, להשפל שבשפלים, ואם יעבור אחד מהמה על אחת ממצות ה', דת אחד לו עם השפל שבשפלים, ומשה, לא קראו התורה רק סרסור, אבל אין התיחסות התורה לו, והתורה היא מחויבת המציאות, כי קודשא בריך הוא ואורייתא חד, וכמו שהוא מחויב המציאות, כן התורה, ומציאותה אינו תלוי רק בעילת העילות יתברך שמו. והנה דל השכל, קצר ידו להשיג מציאות, מחייב המציאות, בלתי תכלית ובלתי מושג, ולכך חתרו להם מסילות לעשות צורות ודמיונות או כונים למערכת שמים

לכן, כשבושש משה לבוא, חששו שהתעלה ולא ישוב, וחששו להשאר בלתי משהו עצמי גשמי אשר יקשר בינם לבוורא עולם, כי לא השיגו שאין צורך באמצעי, "ולכך חתרו להם מסילות, לעשות צורות ודמיונות, או כונים למערכת שמים, לאמר זהו המרכבה לאלקות, וזהו המשגיח והמסבב כל הענינים בעולם, ולו עבדו וזבחו והקטירו, ורקודי הנפש ורתיחות הדם נתהוה, ממושג מוחשי ונראה". ורוח זו, היא ההשגחה כביכול של ה' שהעלם ממצרים, לכן אמרו על העגל שהעלם ממצרים, היינו הרוח הנמשכת על העגל מהצורה. ובזה מבואר עוד מה שביקשנו לבאר, איך יתכן שדור זה עשו עגל, אמרו עליו שהוא העלם ממצרים.

ובזה יתבאר לך מה היו עגלי הזהב שעשה ירבעם דכתיב במלכים א- (יב, כח) "וַיַּעַזְזוּ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב לְכֶם מִעֲלֹת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה אֲלֵהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם". שלא השיג את אמונת ישראל. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² תמצית דבריו: הטעם שדור דעה, שראה את כל הניסים הלך אחר העגל, כיון שהאמונה היהודית היא, שה' יתברך מחויב המציאות ואינו תלוי בשום מציאות, וכן התורה אינה תלויה אלא בו יתברך, ואין שום שייכות של דבר עצמי גשמי מקשר בין בני אדם לה', וכל הקדושות שבעולם הם מכח התורה, ואין שום דבר אמצעי בין ה' לבני אדם. וכיון שאמונה זו אינה קיימת בעולם, לא השיגו ישראל אמונה זו, וטעו שמה רבינו אינו בן אדם כמותם,

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

קדושים בעצם רק בשבילכם, וכאשר זנתה כלה בתוך חופתה (שבת פח, ב) המה נחשבים לנבלי חרש, ואין בהם קדושה מצד עצמם, רק בשבילכם שאתם שומרים אותם. סוף דבר אין שום ענין קדוש בעולם ויוחס לו העבודה והכניעה, רק השם יתברך שמו הוא קדוש במציאותו המחוייבת, ולו נאווה תהילה ועבודה, וכל הקדושות המה מצד ציווי שצוה הבורא לבנות משכן לעשות בו זבחים וקרבנות לשם יתברך בלבד. והכרובים, חלילה, אין להם עבודה ושום מחשבה וענין, רק זהו כמו הקברניט רוצה לדעת הרוח לאן נוטה, עושה תורן, כן עשה הבורא יתברך סימנים

מחשבה וענין, רק זהו כמו הקברניט שרוצה לדעת לאן הרוח נוטה, עושה הקברניט תורן יראה להיכן נוטה הרוח, כך עשה הבורא יתברך סימנים וציונים על ידי הכרובים להודיע אם ישראל עושין רצונם של מקום, בזמן שפניהם איש אל אחיו כו' ודו"ק.

ומטעם זה הכרובים אינם נמצאים בארון שבקודש הקדושים, כי רק התורה היא בלתי תלויה בדבר אחר אלא בעצמותו יתברך, ולכן אין בארון רק לוחות והספר תורה (בבא בתרא יד, א), אבל הכרובים נמצאים מבחוץ על הכפורת, לא בארון.

והטעם שציוה ה' לעשות צורות כרובים מחוץ לארון, אף על פי שהתורה הקדושה מרחיקה כל צלם וכל דמות, הוא כדי לחזק בבני ישראל את האמונה במציאות המלאכים, כמו שכתב הרמב"ם בספר מורה הנבוכים (חלק ג פרק מה), וזה לשון קדשו: "הנה התבאר במה שהקדמונוהו, שאמונת מציאות המלאכים, נמשך אחר אמונת מציאות השם, ובהן תתכן הנבואה והתורה. ולחזוק אמונת זאת הפינה, צוה השם יתברך, לעשות על הארון צורת שני מלאכים, לקיים מציאות המלאכים באמונת ההמון, אשר הוא דעת אמתי שני, לאמונת מציאות השם, והוא התחלה לנבואה ולתורה, ומבטל עבודה זרה כמו שבארנו. ואילו היתה צורה אחת, רצוני לומר צורת כרוב אחד, היה בו הטעאה גם כן, שהיו חושבין שהיא צורת האל הנעבד, כמו שהיו עושים עובדי עבודה זרה, או שהמלאך הוא איש אחד גם כן, והיה מביא לקצת שניות, וכאשר עשה שני כרובים עם ביאור ה' אלהינו ה' אחד, יתבאר קיום הדעת במציאות המלאכים ושהם רבים, והיה הענין בטוח מתעות בהם בני אדם, שיחשבו שהם אלוה. אחר שהשם אחד והוא ברא אלו הרבים" עכ"ל.

אני איש כמוכם, והתורה אינה תלויה בי, ואף אם לא באתי היתה התורה במציאותה בלי שינוי חלילה, והראיה, כי ל"ח שנה שהיו נזופים במדבר לא היה הדיבור מתיחס למשה (מכילתא בא, מסכתא דפסחא, א), ואל תדמו כי המקדש והמשכן המה ענינים קדושים מעצמם, חלילה, השם יתברך שורה בתוך בניו, ואם המה כאדם עברו ברית (הושע ו, ז), הוסר מהם כל הקדושה, והמה ככלי חול, באו פריצים ויחללוהו, וטיטוס נכנס לקודש הקדשים וזונה עמו ולא ניזוק (גיטין נו, ב), כי הוסר קדושתו. ויותר מזה, הלוחות מכתב אלקים (שמות לב, טז), גם המה אינם

דפסחא פרשה א).

ואל תדמו שהמקדש והמשכן הם ענינים קדושים מעצמם, חלילה, זה אינו נכול. אבל השם יתברך שורה בתוך בניו, ועל ידי שה' שורה בתוך בניו יש קדושה במשכן ובבית המקדש, ואם יעברו את ברית ה', הוסר מבית המקדש כל הקדושה, והם ככלי חול, באו פריצים ויחללוהו, ומזה הטעם טיטוס נכנס לקודש הקדשים וזונה עמו ולא ניזוק (גיטין נו, ב), כי הוסר קדושתו, כי קדושת קודש הקדושים מחמת ה' השורה עם בניו ואם עזבו ברית ה' הוסר כל קדושה אפילו מקודש הקדשים

ולא רק קדושת המקדש תלויה רק אם ישראל ישמרו את התורה, אלא אפילו הלוחות שהם מכתב אלקים, גם אינם קדושים בעצם רק בשבילכם, וכאשר עזבתם את התורה, בבחינת זנתה כלה בתוך חופתה (שבת פח, ב) אז אפילו הלוחות נחשבים לנבלי חרש. כיון שאין בהם קדושה מצד עצמם, רק בשבילכם שאתם שומרים אותם.

וכיון שנתבאר שאין שום דבר שיש בו קדושה עצמית, אם כן, לא שייך לעבוד למישהו אחר זולת לבורא יתברך שמו, ולא שייך להכנע או לעבוד רק אל השם יתברך שמו, שהוא קדוש במציאותו המחוייבת, ולו נאווה תהילה ועבודה. לכן לא שייך כלל להחליף את העבודה לה' יתברך בכל צורה אחרת כמו עגל וכדו'.

וכל קדושת המשכן וכדו' הם קדושים רק מחמת ציווי שצוה הבורא לבנות משכן לעשות בו זבחים וקרבנות לשם יתברך בלבד, ועל ידי ציווי זה כולם בקדושה.

ואפילו הכרובים, שאמרו חז"ל (בבא בתרא צט, א) שבזמן שישראל עושים רצונו יתברך היו שלובים זה לזה, ובזמן שלא היו עושים רצונו יתברך לא היו שלובים, אין להם שום קדושה עצמית חלילה, ואין להם עבודה ושום

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

[כב - המשך]

הטעם ששבר משה את הלוחות

וזהו⁵ ויהי כאשר קרב אל המחנה, וירא את העגל ומחולות [וראה כי גדל טעותם, עד, אשר לא חשבוהו לספק כלל, כי לא רצו לעמוד

שטעו שמשה הוא עצמות קדושה, לכן כדי להוציא מלבם טעות זו, שבר לעיניהם את הלוחות מכתב אלוקים, להראות להם, שכיון שאינם דבוקים בה', הלוחות אין בהם שום קדושה, והם ככלי חרש שאפשר לשוברו, כי קדושתו הוא רק מחמת ישראל ששומרים את התורה. ולכן לא נתן להם משה את הלוחות, ולהחזירם על ידי זה בתשובה, שכיון שראה משה שהם טועים ביסוד האמונה היהדות לחשוב שיש מציאות קדושה בלתי הוא יתברך, אם כן מה יועיל שיתן להם את הלוחות, הרי הם יחליפו את הלוחות בעגל, ויחשבו כי הלוחות יש להם קדושה עצמית, ולא יועיל כלום לשרש מהם את טעותם, לכן שבר את הלוחות. אולם כאשר שבר את הלוחות, ראו איך המה לא הגיעו אל מטרת האמונה בה' ותורתו הטהורה.

ועל פי זה יתבאר מה שאמרו חז"ל בכמה מקומות [בנדפס: דברי הגמ'. וזה טעות דפוס, שאינו בגמרא אלא במדרש בכמה מקומות] שאמרו חז"ל (במדבר רבה נשא, פרשה ז) "אפילו בשעה שהיו אומרים (שמות כד, ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, היו אומרים בפיהם אחד ובלבם אחד, שנאמר (תהלים עח, לו) ויפתוהו ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, הרי אפילו באותו היום שהיו עומדים לפני הר סיני לא היה לבם נכון לבוראם" עכ"ל המדרש. והוא פלא גדול, מה ראו חז"ל לקטרג על ישראל ולומר שכבר בהר סיני לא היה לבם נכון לבוראם, ולמה לא אמרו שרק כאשר בושש משה לבוא הלכו אחרי העגל. אבל לאור הוא ברור, דרך מחמת שלא השיגו מציאות בלתי מחוייבת, ולא השיגו שאין בעולם אלא הוא יתברך, ושהכל הוא מחמתו יתברך, ואין אמצעי אחר, ומשה אינו קדושה עצמית, זה הביאם לטעות ולעשות העגל, לכן גם בשעה שקבלו את התורה, לא היה לבם נכון לה'. ועל ידי שבירת הלוחות הראה להם שאין שום קדושה מלבד הוא יתברך.

ועל פי המבואר יתבאר לנו מדוע אמרו חז"ל (שבת פז, א) "ומנלן דהסכים הקדוש ברוך הוא על ידו - שנאמר (שמות לד, א) אשר שברת, ואמר ריש לקיש: יישר כחך ששיברת". ואין ראייה מהמילה ששברת שהסכים על ידו,

וציונים להודיע אם ישראל עושין רצונם של מקום בזמן שפניהם איש אל אחיו כו' (בבא בתרא צט, א) ודו"ק. ולכן אין בארון רק לוחות והספר תורה (בבא בתרא יד, א), והכרובים המה מבחוץ על הכפורת, לא בארון, רק, שמורים למציאות המלאכים, כמבואר במורה חלק ג פרק מה⁴.

⁴ תמצית דבריו: ועל פי המבואר בפסקא כ, מובן לעומק על מה צווח משה רבינו על ישראל שעשו את העגל, והוא, על זה שידמו שמשה הוא עצמות של קדושה, וטעו, ולא יודעים שמשה בעצמו תלוי רק בה', וכל הקדושה שיש במקדש, הוא רק מחמת שציוה ה' לעשות מקדש, ולכן אין בארון רק לוחות וספר תורה, כי רק הם בלתי תלויים באחר אלא בעצמותו יתברך, אבל הכרובים קדושים רק מחמת מצות התורה, והם מורים מתי עושים רצונו יתברך.

[כב - המשך]

⁵ [כב - המשך] ועל פי המבואר בפסקא כ - כא, מבואר מדוע שבר משה את הלוחות, דלכאורה יפלא מאוד, כמו שביארנו את הפליאה בתחילת פסקא כ. אבל לאור המבואר הוא נפלא מאוד, שכיון שראה משה שהם שקועים בטעותם לחשוב שמשה הוא עצמות קדושה בלתי תלויה בה', ויש מציאות בעולם בלתי הוא יתברך שמו לעד.

וכל כך היו שקועים בזה, שלא הביטו למרחוק לראות אולי ירד משה מן ההר ויראוהו מרחוק, דכך מדוקדק מהכתוב, דכתיב בפסוק (לב) "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֶגְלָה וּמַחֲלַת וַיַּחַר אֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ מַזְדֵּיּוֹ אֶת הַלַּחַת וַיִּשְׂבֵּר אֹתָם פַּתַּח הַהָר", דלכאורה קשה מאוד, מדוע צריך הכתוב לפרש "שקרב למחנה", די לכתוב "ויהי כאשר ראה את העגל", אבל דקדק הכתוב ללמד, שכלל לא הסתפקו במציאות העגל, אלא היו בטוחים בדרכם שזה דבר טוב, והוא תחליף למשה, ולכן לא הביטו למרחוק לראות אולי משה ירד מההר ויעזבו את העגל, ולכן כתוב שקרב משה למחנה ועוד לא ראוהו.

ולכן, כיון שראה שהם שקועים בטעותם שיש מציאות קדושה בלתי יתברך, בודאי יטעו לחשוב שגם התורה היא מציאות שלא תלויה בה' חלילה כמו

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לאות על השורש שלימדת להם בשבירת הלוחות, זה כי לוחות ושברי לוחות מונחין בארון (בבא בתרא יד, ב), ולהורות, כי הראשונים אשר מעשה אלקים המה כמשמעו, הוא בכבודו עשאו, רש"י, המה שבורים, ולוחות שפסל משה המה השלמים, להראות כי אין בנברא קדושה בעצם רק מצד שמירת ישראל התורה כפי רצון הבורא יתברך שמו הקדוש, הנמצא האמיתי, הבורא הכל יתברך שמו וזכרו. וכמעט על זה נכלל כל ספר דברים, להזהירם בזה, כי לא ראיתם כל תמונה (דברים ד, טו), השמר לך כו' כו' (שם פסוק ט), ודו"ק⁶.

[כג - המשך]

מדוע האריך הכתוב שאמרו שמושה העלן מצרים. ומדוע אמר ה' למשה עמך שהעלית ממצרים

ולפי זה⁷ גם זה מכלל הטעות, שאמרו שמושה העלן מארץ מצרים

ללוחות שהם מעשה אלוקים. ב. להורות, שנתנית הלוחות לא תועיל להם, כי יחליפו את הלוחות בעגל, ויטעו שהלוחות יש להם קדושה עצמית, וזה אינו נכון, כי כל הקדושות בעולם הם רק מחמת ציוי ה' יתברך.

[כג - המשך]

⁷ [כג - המשך] ועל פי המבואר יתבאר עוד כמה דקדוקים בכתובים, דהנה כתי (לב, א) "וַיִּבְרָא הָעָם פִּי בִשְׁשׁ מִשֶּׁה לְרִדְתָּ מִן הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהְרֶן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ". ויש לדקדק, מדוע האריכו בלשונם "אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" די לומר משה האיש כו', והרי ידוע שמושה העלם ממצרים. אבל לאור המבואר אתי שפיר, כי זה באמת היתה טעותם, שטעו שמושה העלן בעצמו ממצרים, שיש בו כח אלוקות, ובאמת אינו אלא שליח של ה', והקדוש ברוך הוא בהשגחתו הפרטית העלן ממצרים.

ובזה מבואר עוד, הא דכתיב (בפסוק ז) "וַיִּבְרָךְ ה' אֶל מִשֶּׁה לְךָ רֵד כִּי שָׁחַת

אולי ירד משה ולהביט מרחוק אל ביאתו, רק היו משוקעין בטעותם בתועבות העגל אשר חשבוהו לאלקי] הבין טעותם, ויחר אף משה וישלך מידיה את הלוחות, רצה לומר, כי אין שום קדושה וענין אלקי כלל בלעדי מציאות הבורא יתברך שמו. ואם הביא הלוחות, היו כמחליפים עגל בלוח ולא סרו מטעותן, אולם כאשר שבר הלוחות, ראו איך המה לא הגיעו אל מטרת האמונה בה' ותורתו הטהורה. וזה דברי (הגמרא) [המדורש] בכמה מקומות (במדבר רבה, נשא, פרשה ז, ועוד) ומכילתא (יתרו יט, ב) שגם על עת עמידתם בהר נאמר (תהילים עח, לו) ובלבם יחזבו לו, שעדיין לא נחקק בתוכם הציור האמיתי להאמין בנמצא מחוייב המציאות בלתי מושג ובלתי מצויר, ולכך טעו בעגל. ובלוחות, הראה להם לעקור מהם כל דמיון כוזב, והפליא לעשות משה רבינו בשבירת הלוחות, ולכן נתן לו הקדוש ברוך הוא יישר, שאמר לו הקדוש ברוך הוא (דברים י, א-ב) פסל לך שני לוחות אבנים כו' וכתבתי על הלוחות כו' אשר שברת, היינו גם כן להיות

אבל הראיה היא ממה שאמר הקדושה ברוך הוא למשה (דברים י, א-ב) פסול לך שני לוחות אבנים, והוסיף ה' ואמר לו "אשר שברת", דכתיב (י, א-ב) – "(א) בָּעֵת הַהִוא אָמַר ה' אֵלַי פָּסַל לְךָ שְׁנַי לוחות אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים וַעֲלָה אֵלַי הַהָרָה וַעֲשִׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֵץ: (ב) וְאָכַתְבָּת עַל הַלְּחֹת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחֹת הַפְּרָאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַרְתָּ וְשָׂמְתָם בְּאֲרוֹן".

ובזה יתבאר מדוע ציוה ה' לשים בארון את שברי הלוחות (בבא בתרא יד, ב), דלכאורה צריך טעם מדוע. אבל לאור המבואר הוא נפלא מאוד, שציוה להורות על השורש שלימד משה בשבירת הלוחות, להורות שאף על פי שהלוחות הראשונות היו מעשה אלוקים, שעשאו ה' יתברך בעצמו, (רש"י), מכל מקום, הם שבורים, כיון שאפילו מה שעשה ה', אם אינם עושים רצונו הם כנבלי חרש, אבל הלוחות שפסל משה המה השלמים, כי שמרו את התורה, וכל זה להראות כי אין בנברא קדושה בעצם רק מצד שמירת ישראל התורה כפי רצון הבורא יתברך שמו הקדוש, הנמצא האמיתי, הבורא הכל יתברך שמו וזכרו. וכמעט על זה נכלל כל ספר דברים, להזהירם בזה, כי לא ראיתם כל תמונה (דברים ד, טו), השמר לך כו' כו' (שם פסוק ט), ודו"ק.

⁶ תמצית דבריו: לפי כל המבואר, מתבאר היטב טעם שבירת הלוחות: א. להראות להם, שאין עצמות קדושה רק מחמתו יתברך, וכשלא שומרים את התורה אין שום קדושה, אפילו

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

ביאור התורת כהנים: "הוא משה עד שלא נדבר עמו, הוא משה משנדבר עמו"

ובזה⁹ מבואר דברי התורת כהנים (ויקרא) סוף פרק א (סעיף ב) דבר אחר משה משה, הוא משה עד שלא נדבר עמו, הוא משה משנדבר עמו. דכוונתו אל הענין שבארתי, שלא היה למשה שום ענין או כוח להשפיע לאחר שנדבר עמו, לבד מה שרצה הקדוש ברוך הוא בכל פרט כפי הצורך להנהיג הניסיית לאותה שעה, אבל התורה היא מציאות זולתו. ועיין קרבן אהרן. ומה שכתבתי נראה נכון, ודו"ק¹⁰.

- דבורא דנדבחה פרשה א פרק א) דבאות י תניא "מנין שכל הקריאות היו משה משה, תלמוד לומר (שמות ג, ד) ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה, שאין ת"ל ויאמר, ומה תלמוד לומר ויאמר, מלמד שכל הקריאות היו משה משה". ע"כ הגה מוכיח המכילתא מיתור הלשון בפסוק, דכבר כתוב "ויקרא", ומדוע חוזר ואומר "ויאמר", ללמד שכל קריאה שקרא ה' למשה, היה בכפל לשון "משה משה".

ולאחר שמוכיח שכל קראה היתה "משה משה", מבאר, מדוע היתה כל קריאה משה משה. וז"ל (שם, אות יב) "משה משה. הוא משה עד שלא נדבר עמו, הוא משה משנדבר עמו" ע"כ. ונדחק בקרבן אהרן לפרש כונת המכילתא, שרק משה לא היה אצלו שינוי מלפני שידבר אליו ה', לאחר מכן, מה שאין כן בשאר הנביאים.

אבל המשך חכמה מבאר, לאור המבואר לעיל, דהכונה היא, שבא הכתוב ללמד, שגם לאחר שדיבר ה' עם משה, לא היה למשה כוח להשפיע לאחר שנדבר עמו, מלבד מה שרצה הקדוש ברוך הוא בכל פרט כפי הצורך להנהיג הניסיית לאותה שעה. כי משה רבינו ע"ה לא היה אלא שליח למסור את התורה לישראל, ומציאות התורה היא מציאות בלתי משה רבינו גם כן.

¹⁰ תמצית דבריו: ועל פי זה יבואר מה שאמרו בתורת כהנים, "הוא משה עד שלא נדבר עמו, הוא משה משנדבר עמו", שגם לאחר שדיבר ה' עם משה, לא היה למשה כוח להשפיע לאחר שנדבר עמו, מלבד מה שרצה הקדוש ברוך הוא בכל פרט כפי הצורך להנהיג הניסיית לאותה שעה. כי משה רבינו ע"ה לא היה אלא שליח למסור את התורה לישראל, ומציאות התורה היא מציאות בלתי משה רבינו גם כן.

(פסוק א), ולא משה העלן, רק היה השליח לדבר לפרעה, אבל הקדוש ברוך הוא בהשגחתו הפרטית העלן, ולכך אמר הקדוש ברוך הוא לך רד כי שחת עמך, במה שיחת, שאמרו אשר העלית מארץ מצרים, שגם אותך חשבו לא לאלקי, וכאילו היית מעלה אותן ממצרים מכוח אלקי בלתי השגחתי הפרטית. וזה רעיון יקר. ולכן בחוקת כי אמרו (במדבר כא, ה) למה העליתונו, שניהם שוים, באו אז הנחשים ונשכום יעויין שם ברש"י ודו"ק⁸.

[כד - המשך]

עמד אשר העלית מארץ מצרים, והוא פלא גדול, שלא משה העלן ממצרים אלא ה'. אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה, שיחת ישראל במה שאמרו שאתה העלית אותם ממצרים, וכאילו היית אתה מעלה אותם ממצרים בלתי השגחתו הפרטית יתברך.

ובזה יתיישב עוד דבר, דהנה בחומש במדבר כתיב (כא, ה-ו) — (ה) וַיִּדְבֹר הָעַם בְּאַלְהֵים וּבְמֹשֶׁה לֵמָּה הֶעֱלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בְּמִדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בְּלָחֶם הַקָּלָקָל: (ו) וַיִּשְׁלַח ה' בְּעַם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשֹּׁרְפִים וַיִּנְשָׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל, ויש לתמוה, מדוע דוקא כאן שלח בהם נחשים שרפים, וכאשר התלוננו כמה פעמים לחם ומים ובשר לא שלח בהם את הנחשים. אלא שכאן אמרו למה "העליתנו" בלשון רבים, כביכול שמשה וה' העלו ממצרים בשוה, והשוו את משה להקדוש ברוך הוא, לכן שלח בהם נחשים שרפים. וכן פירש רש"י שם "באלהים ובמשה - השוו עבד לקונו: למה העליתנו - שניהם שוים".

⁸ תמצית דבריו: על פי המבואר בפסקאות לעיל, יתבאר מדוע כתוב שאמרו משה העלן ממצרים, כי זה היה טעותן, שמשה העלן ולא בהשגחה מה', ולכן ה' אמר למשה שיחת עמך אשר העלית ממצרים, כי זו טעותן, שאתה העלית אותם, ולכן בפ' חוקת שאמרו למה העליתנו ממצרים, שלח בהם את הנחשים, כי השוו את משה לה'.

[כד - המשך]

⁹ [כד - המשך] ועל פי המבואר, יש לבאר כונת התורת כהנים (ספרא ויקרא

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

המבואר לעיל

[כה - המשך]

וזה¹¹ מה שכתוב (ויקרא יט, ל) ואת מקדשי תיראו, לא מן

ביאור מאמר חז"ל ממי שצוה על המקדש אתה ירא. וביאור פרק צט בתהילים, לפי

במצרים עוד לא היה ארון ברית ה', ורק לאחר מתן תורה נתנו הלוחות, וארון ברית ה' לאחר מכן כשבנו את המשכן, אם כן מדוע יראו מארון ברית ה', ועליו אמרו שהם האלוקים המכים את מצרים.

[כה - המשך]

אבל לאור המבואר הוא נפלא מאוד, כי שמעו הפלשתים שישראל מאמינים שיש רק מציאותו יתברך, ואין בלתו, והתורה ולוחות הברית הם מציאות בלתי תלויה באף אחד, והוא מחייב המציאות ותלויה בו יתברך שמו, לכן כשראו שהביאו את ארון ברית ה', אמרו, אלו הם האלוקים המכים במצרים, כי הוא יתברך ולוחות הברית חד הוא, והם מציאות מחוייבת בעולם, לכן דקדקו לומר שכבר במצרים היו אותם אלוקים, גם לפני שנתנו לישראל הלוחות, כי הכל הוא מחמתו יתברך, מציאות בלתי תלויה באף אחד, לכן יראו, כי לא הכרו דבר כזה.

¹¹ [כה - המשך] על פי המבואר, יתבאר היטב מה שדרשו חז"ל על הפסוק בויקרא (יט, ל) "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'". וזה לשונם ביבמות (ו, א-ב) "תניא: יכול יתירא אדם ממקדש, תלמוד לומר: את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו, נאמרה שמירה בשבת (שמות, לא, טז) ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת - לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש - לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש" ע"כ. ופירש רש"י וז"ל "נאמר שמירה בשבת ומורא במקדש - והקישן הכתוב בפסוק אחד: לא משבת אתה מתיירא - דלא כתיב ביה מורא" עכ"ל.

ועל פי המבואר יתבאר לנו בדרך נפלא כל מזמור צט שבתהילים (צט, א-ט) — "א) ה' מלך ירגזו עמים, ישב כרובים תנוט הארץ: (ב) ה' בצינן גדול, ורם הוא על כל העמים: (ג) יודו, שמוך גדול ונורא, קדוש הוא: (ד) ועז מלך משפט אהב אהב פוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אהב עשית: (ה) רוממו ה' אלהינו והשפחו להם רגלי קדוש הוא: (ו) משה ואהרן בלתינו, ושמואל בקראי שמו, קראים אל ה' והוא יענם: (ז) בעמוד ענן יבר אליהם שמו עדתיו וחק נתן למו: (ח) ה' אלהינו אהב עניתם אל נשא היית להם ונקם על עילותם: (ט) רוממו ה' אלהינו והשפחו להם רגלי קדוש ה' אלהינו".

הנה למדו חז"ל מסמיכות דין שמירת שבת למורא מקדש, שכשם שבשבת לא כתוב מורא, ועל כורחך אין אתה ירא משבת אלא ממי שהזהיר על השבת, כך מקדש, אף על פי שכתוב בו מורא, אין לירא מהמקדש, אלא ממי שהזהיר על השבת. וצריך ביאור מה נתכוננו חז"ל בזה. אבל לאור המבואר הוא כונה עמוקה מאוד. דבאה תורה ללמד, שאין מציאות קדושה בעולם, אלא הכל הוא מחמת ציוי ה' על המקדש, ורק הוא בלבד קדוש ומחוייב המציאות, וכל הקדושות בעולם הוא מחמת ציוי התורה.

דפסוק ג' הוא ביאור, מדוע ירגזו עמים כו' ויהיה ה' גדול על כל העמים, כי יודו ששמו גדול ונורא, ורק הוא קדשו, ואין קדושה מלבדו. [ועל זה ממשיך פסוק ד' ה', שלכן יש לרומם את ה' ולהשתחות להדום רגליו]. ועל זה ממשיך פסוק ו' לומר, ראה ולמד ממשה ואהרן ושמואל, שהיו קוראים לה' ומתנבאים עוד לפני שהיה משכן וארון, וכן שמואל במצפה בלא ארון ומקדש וכרובים.

ועל פי זה יתיישב לנו עוד ביאור הכתוב. דיש לדקדק, מדוע כתוב בסוף הכתוב "אני ה'", אבל לאור המבואר אתי שפיר, דהוא טעם, מדוע אין לירא מהמקדש, מפני שאני ה', אני בלבד היה הוה ויהיה ומחוייב המציאות, ואין מציאות אחרת בעולם, לכן לא תירא אלא ממי שהזהיר על המקדש.

וממשיך פסוק ז' לבאר, אם כן, דדאין מציאותו יתברך תלויה במשכן, ומשה ואהרן ושמואל ניבאו לפני כן, מדוע עשו משכן וארון וכרובים. לזה אומר, שהיה זה רק בגלל מצות ה' לעשות ארון וכרובים, וזה שאמר, 'שמרו עדותי וחק נתן למו', הוא למשה ואהרן במצוה לבנות משכן, ולשמואל לבנות מקדש, וכמו שמסר שמואל לדוד מגילת בית המקדש כדאיתא בירושלמי

למלחמה לנצח את הפלישתים, כתוב (שמואל-א, פרק ד, ד) "וישלח העם שלה וישאו משם את ארון ברית ה' צבאות ישב הכרובים ושם שני בני עלי עם ארון ברית האלהים הפני ופנינס", וכתוב (שם, פסוקים ז-ח) — "וז' ויראו הפלשתים כי אמרו בא אלהים אל המחנה ויאמרו אזי לנו כי לא היתה פזאת אתמול שלשם: (ח) אזי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה אלה הם האלהים המפיים את מצרים בכל מכה במדבר". ויש לדקדק, הרי

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

'שמרו עדותי וחוק נתן למו', הוא למשה ואהרן במצוה לבנות משכן, ולשמואל לבנות מקדש, וכמו שמסר לדוד מגילת בית המקדש [ירושלמי מגילה פרק קמא], לכן, 'רוממו ה' אלקינו, והשתחוו להר קדשו', אבל לא מן המקדש אתה ירא, רק, 'כי קדוש ה' אלוקינו', שהוא המקדש כל הנקראים בשמו, ודו"ק¹².

[כו - המשך]

העיקר הראשון שה' לבדו מנהיג והעיקר החמישי שלו לבדו ראוי להתפלל - אחד

הם

ובאמת¹³, שהעיקר (החמישי. רמב"ם פירוש המשניות סנהדרין

הוא באמת עם העיקר הראשון, חד הוא, שכתב הרמב"ם (שם) "היסוד הראשון. מציאות הבורא ישתבח. והוא, שיש שם מצוי בשלמות אופני המציאות, והוא עלת מציאות כל הנמצאים, ובו קיום מציאותם, וממנו נמשך להם הקיום. ואלו נתאר סלוק מציאותו, כי אז בטלה מציאות כל נמצא, ולא ישארו קיימים במציאות. ואלו נתאר סלוק כל הנמצאים זולתו, כי אז לא תבטל מציאותו יתעלה, ולא תחסר. כי הוא יתעלה, בלתי זקוק במציאותו לזולתו. וכל מה שזולתו מן השכלים, כלומר, המלאכים וגרמי הגלגלים ומה שלמטה מהן, הכל זקוק במציאותו אליו. וזה יסוד הראשון הוא אשר מורה עליו דבור אנכי ה' וכו'".

דהנה, כל טעותם של ישראל בעשיית העגל היה, כי חשבו שנתן ה' יתברך כוחות לאחרים להנהיג את העולם, שהרי כל בר דעת מבין שהעולם אינו נעשה בלא כונה, כדעת השוטים והאיליים הללו, [שלשטותם, העיקר הראשון והחמישי אינם אחד. כי העיקר האחד, בא ליסוד, להאמין שיש מנהיג, והעולם לא נברא ומתנהל בלא הכונה. והעיקר החמישי ליסוד אמונה, שהעולם מושגח רק על ידי ה'. אבל כיון שזו שטות ועולת, אם כן העיקר הראשון הוא לבטל כוחות זרים בהנהגת העולם, וזה העיקר החמישי]. וכיון שברור שיש בורא ומנהיג לעולם, טעו לחשוב שאינו מושגח בשפלים, ומסר להם כח בהנהגה, לכן אם יעבדו לכוחות אלו, יהיה להם שפע, וכמו שטעו בזה האנשים הארורות, ככתוב בירמיהו (מד, יח) "וימן אָז תִּדְלְגוּ לְקֶשֶׁר לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְהַסֶּף לָהּ נְסֻכִים חֲסָרְנוּ כָּל וּבְחֶרֶב וּבְכָרֶעַב תִּמְנוּ".

אבל זו טעות גדולה, כי באמת, [אני מעתיק לשונו, כי אין תחליף לצחות לשון קדשו, והוא ברור כאן, ואין צריך תוספת ביאור], "כל התבל מושגחת כולה בהשגחה פרטית מעתיק יומין, הבורא יתעלה בעצמו. ולו, אין חילוק

המקדש אתה ירא, אלא ממי שהזהיר על המקדש יבמות ו, ב. וזה (ויקרא שם שם) אני ה', מה' אתה ירא. ולכן אמרו הפלשתים, כאשר בא ארון יושב הכרובים, מי יצילנו כו' (שמואל-א, פרק ד, ח), שלא היו מבינים זה. לכן אמר (תהילים צט, א-ט) ה' מלך ירגזו עמים יושב כרובים תנוט הארץ, ה' בציון גדול כו' על כל העמים, יודו שמך גדול ונורא קדוש הוא'. שיבינו וידעו כי רק שמך קדוש הוא כו' כו'. 'רוממו ה' אלקינו כו' קדוש הוא', שרק ה' קדוש הוא. וראה, 'משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו' כו' שלא היה להם ארון וכרובים ומקדש, שקראו קודם שנבנה המשכן, וכן שמואל במצפה בלא ארון ומקדש וכרובים, רק,

(מגילה א, א).

ומסיים בפסוק ט', דכיון שהוא יחיד ומיוחד מחוייב המציאות, 'רוממו ה' אלקינו, והשתחוו להר קדשו'. אבל מבאר דוד, שלא לירא מהר קדשו, שלא מן המקדש אתה ירא, רק, 'כי קדוש ה' אלוקינו', שהוא המקדש כל הנקראים בשמו.

¹² תמצית דבריו: על פי המבואר, יתיישב מה שלמדו חז"ל, שלא מהמקדש אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש. והיינו, שאין קדושה בלתי יתברך, ורק הוא מחוייב המציאות. ועל פי זה מבאר כונת הנביא בספר שמואל, ופרק צט בתהילים, כמבואר בפנים.

[כו - המשך]

¹³ [כו - המשך] ועל פי המבואר לעיל, יתבאר לנו, שהעיקר האמונה החמישי שיסד הרמב"ם (פירוש המשניות סנהדרין י, א) שאסור להתפלל לזולתו, וז"ל "והיסוד החמישי. שהוא יתעלה, הוא אשר ראוי לעבדו ולרוממו ולפרסם גדולתו ומשמעתו. ואין עושין כן למה שלמטה ממנו במציאות, מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות, וכל מה שהורכב מהן, לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם, אין להם שלטון ולא בחירה, אלא רצונו יתעלה, ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו, אלא כלפיו יתעלה יכוונו המחשבות, ויניחו כל מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה".

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לנו דבר בלתי רצון הבורא בפרטיות מאומה, וכמו שלא נופל דג קטן מדג גדול בעצם בריאתו, וכן לא נופל המורכב בד' יסודות מהשמש המורכבת ביסודות מזהירים, ככה לא נופל בן תמותה, איש כמונו, בעצם, ולא נכנע מאישים העליונים הפשוטים ונבראים מעצם רוחני פשוט, וכולנו כאחד שוים ומושגחים בפרט, ונבראים מהנמצא האמיתי בהחלט, הבורא יתברך שמו, אם כן, אין שום תפילה ושום קדושה בעצם מבלי הבורא יתברך ברצונו והשגחתו הפרטית בכל עת בלי הפסק, וכולם בטלים במציאותן אל הבורא יתברך, ממלא כל עלמין ומסבב כל עלמין, ואמר בפשוט (חגיגה יא, ב), מה למעלה מה שהוא למטה, מה לפניו, מה שהוא לאחור, שהבורא יתברך הוא ראשון והוא אחרון, הוא לפניו ולפני ולפנים, וזה שאמר (דברים ו, ד), שמע ישראל ה' אלקינו, היינו הבורא יתברך משגיח בפרטיות והוא אלקינו בכל פרט ופרט, לכן תדע כי ה' אחד, ואין אלקי זולתו, כאשר ביארנו. ויש להאריך בזה, ואין כאן מקומו¹⁴.

פרק י, משנה א), שלבורא יתברך ראוי להתפלל ואין ראוי להתפלל לזולתו, עם העיקר (הראשון. שם), שהבורא יתברך בורא ומנהיג לכל הברואים, המה עיקר אחד. כי כל עיקרי הטעותים שלהם היה בחשבם כי הבורא יתברך אינו מנהיג בשפלים, ומשאתו יעצו להדיח, כי אי אפשר למשכיל לאמר כי כל העניינים נפלו במקרה, כדעת האוילים, ועל כרחך כי יש מנהיגים בנבראים, אשר הבורא לגודל זכות בריאתם מסר להם ההנהגה בתבל, ואם יעבדום, וימסרו נפשם בפעולות ועניינים אשר מראה כי כוסף הנפש להם, ודבוק להם בכל כונתו, אז ימשוך להם טוב וכל שמו, וכדברי הנשים הארורות (ירמיהו מד, יח). אבל באמת, כל התבל מושגחת כולה בהשגחה פרטית מעתיק יומין, הבורא יתעלה בעצמו, ולו, אין חילוק בין תולעת קטן שבים, לכל הנבראים ואישים העליונים, מט"ט שר הפנים ומיכאל לבוש הבדים, כי רחוקים המה מאתו בתכלית ההשואה, ומי שיכול להשיג מציאות הבורא יתברך מושגח מאתו שוה עם מט"ט שר הפנים, ולא נופל זה מזה, ולא יכול שום מלאך לעשות

ישראל ה' אלקינו, היינו הבורא יתברך משגיח בפרטיות, והוא אלקינו בכל פרט ופרט, לכן תדע כי ה' אחד, ואין אלקי זולתו, כאשר ביארנו. ויש להאריך בזה, ואין כאן מקומו".

[פירוש: על פי זה מבואר פירוש שמע ישראל כו' שעל ידי שנדע שה' אלוקינו, ולשון זה מורה על השגחה פרטית לישראל, בכל פרט ופרט. מזה תדע שה' אחד ואין זולתו, כי אי אפשר להיות השגחה כזו משני מנהיגים חלילה.]

¹⁴ תמצית דבריו: על פי המבואר בפסקאות קודמות, יתבאר, שהעיקר החמישי באמונה, שרק לו לבדו ראוי להתפלל, הוא ממש כעיקר הראשון, שרק הוא יתברך מנהיג. כי מי שמאמין שה' בלבדו משגיח, אין שייך להתפלל לזולתו. ורק כשכופר שה' משגיח לבדו, וטועה, שמסר כוחות לזרים, אז בא לידי טעות שיש לעבוד לכוחות אחרים.

בין תולעת קטן שבים, לכל הנבראים ואישים העליונים, מט"ט שר הפנים ומיכאל לבוש הבדים, כי רחוקים המה מאתו בתכלית ההשואה. ומי שיכול להשיג מציאות הבורא יתברך, [פירוש: האדם שמאמין באמונה שלמה בהשגחת הבורא יתברך] מושגח מאתו, שוה עם מט"ט שר הפנים, ולא נופל זה מזה, ולא יכול שום מלאך לעשות לנו דבר בלתי רצון הבורא בפרטיות מאומה. [פירוש: אבל מי שאינו מאמין, אינו מושגח בהשגחה פרטית, כמבואר בהרבה מוקמות במשך חכמה].

"וכמו שלא נופל דג קטן מדג גדול בעצם בריאתו, וכן לא נופל המורכב בד' יסודות מהשמש המורכבת ביסודות מזהירים, ככה לא נופל בן תמותה, איש כמונו, בעצם, ולא נכנע מאישים העליונים הפשוטים ונבראים מעצם רוחני פשוט, וכולנו כאחד שוים ומושגחים בפרט, ונבראים מהנמצא האמיתי בהחלט, הבורא יתברך שמו".

"אם כן, אין שום תפילה ושום קדושה בעצם, מבלי הבורא יתברך ברצונו והשגחתו הפרטית בכל עת בלי הפסק, וכולם בטלים במציאותן אל הבורא יתברך, ממלא כל עלמין ומסבב כל עלמין, ואמר בפשוט (חגיגה יא, ב), מה למעלה מה שהוא למטה, מה לפניו, מה שהוא לאחור, שהבורא יתברך הוא ראשון והוא אחרון, הוא לפניו ולפני ולפנים, וזה שאמר (דברים ו, ד), שמע

